

REPUBLIKA

MJESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST
I DRUŠTVO

KAZALO

Ludwig Bauer: *Patnje Antonije Brabec* / 3
Mladen Planinc: *Fenomenologija žarulje* / 14
Mladen Machiedo: *Balzami* / 26

Tema broja: PETRARCA I PETRARKIZAM U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Carlo Vecce: *Posredni petrarkizam između Italije i Dalmacije* / 35
Pavao Pavličić: *Petrarkizam u Osmanu* / 41
Irvin Lukežić: *Odjeci petrarkizma u lovranskom kanconijeru
Andrije Cigančića iz 1738. godine* / 60
Gorana Stepanić: *Elementi petrarkizma u religioznoj latinskoj poeziji
hrvatskih autora u 17. stoljeću* / 70

Božica Jelušić: *Rukavica soneta* / 80
Mladen Hanzlovsky: *Nazorove antiteze u poemi o Titu* / 88
Christine Haidegger: *Pjesme* / 97

REPUBLIKA, mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo
Izdaju Društvo hrvatskih književnika i Školska knjiga d.d.

Izdavače zastupa Sunakladničko vijeće: Željko Knežević, Dragomir Maderić,
Slavko Mihalić i Ante Žužul

Glavni urednik Ante Stamać
Odgovorni urednik Milan Mirić
Urednik Antun Pavešković

Tajnica redakcije Nevenka Žvan

Uredništvo Trg bana J. Jelačića 7/1, 10000 Zagreb, tel. 4816-931
Uredništvo prima srijedom od 12 do 14 sati. Rukopise ne vraćamo.
Cijena broja 15 kuna. Godišnja pretplata 120 kuna.
Uplata na žiro-račun: Zagrebačka banka, 2360000-1101361393 poziv na broj 2003-102. Pretplata
za inozemstvo 50 US \$ na devizni račun kod Zagrebačke banke, Zagreb 2500-32077-14 SWIFT
ZABA HR2X. Poštarina plaćena u gotovu. Tisak GZH, Zagreb

Časopis je registriran pri Republičkom komitetu za informiranje pod brojem
842/2. Osnivač: Nakladni zavod Hrvatske, 1945.

GODIŠTE LX BROJ 10

ZAGREB, LISTOPAD 2004.

107

FLAMENGO I FADO

Daideu Conrieriu

...savršeno obilježavaju razliku između dvaju susjednih karaktera. Flamen- go je, kao i *corrida*, virtuozan iskaz jakog subjekta. *Honor antes y sobre todo*, ljubav postaje ponos, rast, nadmetanje, borba, uzvišena žrtva. Cid kao arhetip.

Fado je *saudade*: sjeta, melankolija, čežnja, nostalgija, želja... I prvenstve- no samoća u moru-nebu vremena. Fado je sve: '*tudo isto é fado...*' kaže refren, ali i (drugdje) '*é um fado de ninguém*'. To je glas koji se gubi onkraj subjekta.

I još: flamenco je koloristički kaleidoskop; fado crnina zbog svega čega nije bilo, više nema ili neće biti.

(Lisabon, 5. 11. 2002)

Tema broja : PETRARCA I PETRARKIZAM U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Međunarodni simpozij „Petrarca i petrarkizam u hrvatskoj književnosti”, održan u Splitu u organizaciji tamošnjega Književnog kruga (27.-29. rujna 2004.), okupio je oko naslovne teme 34 sudionika, od kojih petnaestak iz inozemstva (Italija, Španjolska, Njemačka, Mađarska, Kanada). Uz kolegice i kolege sa svih naših sveučilišta, najviše ih je pak bilo iz Petrarkine matične zemlje, njih deset, sa sveučilišta u Napulju, Rimu, Macerati, Padovi, Trstu i Udinama. Znanstveni skup bio je zamišljen kao cilja ni radni projekt, u kojem će hrvatski i strani stručnjaci vrednovati, povodom sedme stoljetnice rođenja pjesnika *Rasutih rima*, posvećenih Lauri, našu recepciju te glasovite i najutjecajnije zbirke u povijesti europskog pjesništva. Naime, g. 1974., kad se slavila šesta stoljetnica Petrarkine smrti, u Dubrovniku je priređen internacionalni znanstveni skup „Petrarca i petrarkizam u slavenskim zemljama”, na kojem je referiralo tek pet-šest stručnjaka više nego na splitskomu. Na tomu je simpoziju znanstveno potvrđeno da je hrvatski petrarkizam najraniji po nastanku u Europi, izvan Italije, te da je daleko najintenzivniji u slavenskim književnostima, štoviše prijevodno među najplodnijima u čitavoj Europi. Misao je vodilja splitskog simpozija bila usmjerena cilju da se rečena spoznaja produbi i proširi, što se u potpunosti i ostvarilo.

Dragocjena je potpora došla od talijanskih znanstvenica i znanstvenika, koji su s velikim uvažavanjem pristupili hrvatskoj petrarkističkoj baštini. Kolegice i kolege s „druge bande” Jadrana u priopćenjima su podastri li ishode svojih istraživanja s nizom novih otkrića, osobito u pogledu hrvatskih bilingvalnih pjesnika, primjerice Dinka Ranjine, kojim se bavi ljubezno ustupljeni referat za *Republiku* prof. Carla Veccea, inače učenika znamenitoga petrarkologa Giuseppea Billanovicha. U nacrtu simpozija, koji je prije dvije i pol godine upućen uz poziv na sudjelovanje, upravo je naznačeno i područje petrarkiziranja naših pjesnika na talijanskom jeziku iz humanističko-renesansnog razdoblja. Upozoreno je i na neproučenost ljubavne lirike hrvatskih humanista, o čemu je do sada postojala vrlo oskudna literatura. U priopćenju kolegice Gorane Stepanić (zahvaljujemo joj jednako za pripremljen tekst) riječ je o nepoznatim pojavama u latinskim sastavima hrvatskih auktora XVII. stoljeća. Simpozij je navedenim i drugim radovima verificirao trilingvalnost naših sljedbenika i poklonika *Kanconijera* u razmjerno mnogobrojnim ljuvenim pjesmaricama, ciklusima i pjesmama. Količinski su, naravno, prednjačili stihovi na hrvatskom jeziku, ne puno manje na talijanskom, dok je i zaklada galantnih pjesničkih tekstova na latinskom, po

svemu sudeći, respektabilna. Trilingvalnost hrvatskog petrarkizma važna je spoznaja odrednica splitskog skupa. Njoj uz bok možemo staviti još jednu: taj je pravac renesansne lirike u hrvatskom pjesnikovanju produženog trajanja. Stilske, jezične, retoričke i koncepcijske stečevine pjevanja o ljubavi prema ženi („vili“, „gospoži“, „djevi“, „divi“, „dekllici“, „diklici“, „djevotiči“, „divotiči“) iz XV. i XVI. stoljeća posvojili su i pjesnici baroka, što je razvidno i u ključnom hrvatskom epu iz potonje epohe, u Gundulićevu *Osmanu*. To je bilo predmetom temeljite raščlambe akademika Pavla Pavličića, koju također predstavljamo u ovom izboru. Tzv. produženi petrarkizam nastavio se i u XVIII. stoljeću, kao karika kontinuiteta, obrađena u raspravi prof. Irvina Lukežića, koju isto tako donosimo. Karika kontinuiteta nije se prekidala ni u XIX. stoljeću kroz ranoromantičarski neopetrarkizam i repetrarkizam, sok se na stanovit način obnovila u parapetrarkizmu početkom prošlog stoljeća kod nekih pjesnika Moderne, o čemu se zborilo, među ostalim, u inim priopćenjima i raspravi na simpoziju, kao i o traduktološkim aspektima hrvatskih prepjeva *Kanonijera*. Recepcija Petrarke i petrarkizma u hrvatskoj književnoj kulturi percipirana je, dakle, u kontinuitetu od preko pola tisućljeća.

Izdvojili smo stoga u prezentaciji splitskoga petrarkološkog zasjedanja općinstvu časopisa *Republika*, uredništvu kojem kolegijalno zahvaljujemo na ponuđenim stranicama, glavne nove tendencije u proučavanju naslovnog predmeta, koje su se očitovala u trodnevnom radu. Cijenimo što je uredništvo časopisa uvidjelo značajnost jednoga fenomena iz naše pjesničke tradicije, povijesno obilježenog europeizacijom njezine pjesmotvorbe u renesansi, kao trajnog dobra također hrvatske galantne kulture i uljudenosti. (M. Tomasović)

Carlo Vecce

Posredni petrarkizam između Italije i Dalmacije (talijanske pjesme Dinka Ranjine)

U povijesti petrarkizma kategorija „posrednog“ petrarkizma omogućavala je otkrivanje funkcionalnih mehanizama poetske radionice autora i prostora čija je literarna produkcija bila čvrsto vezana uz stvaranje i dijeljenje zajedničkog stilskog koda.

Za talijansku i europsku poeziju 16. stoljeća interpretativno je djelovanje bilo osobito efikasno u fazi takozvanog manirizma, u stvaranju jedne umjetne književnosti o književnosti, u svjesnoj upotrebi već korištenog materijala, u odbacivanju naturalizma i renesansnog klasicizma.

Da bi se dostigle te razine stilističke prorijedenosti, preludija (kao što se dogodilo u figurativnim umjetnostima), odbacivanja limita i ravnoteže u iscrpljivanju retoričkih tehnika mnogostrukosti i nagomilavanja, bilo je potrebno proći kroz fiksaciju lingvističkih modela, koja se dogodila u prvoj polovici stoljeća s Bembovim *Prozama* na teorijskom planu i s difuzijom jedne Vulgate *Rerum vulgarium fragmenta*, iz 1501. u izdanju Alda Manuzia, koje je uredio sam Bembo.

Na toj liniji ortodoksnе imitacije i aristokratske selekcije modela, napuljska škola kasnog 15. stoljeća se, prije Bemba, nametnula kao prethodnica, izradivši lako izvozni sistem, iskoristiv čak i pored svog najvećeg modela - Petrarke. Brodolom tog vremena preživjele su i Cariteove pjesme (one iz *Endimionea*, izdanje 1506.), te Sannazarove pjesme, objavljene, u neobičnoj istovremenosti s Bembovim, tek nakon njegove smrti, 1530.

Njihova „imitativnost“ objašnjava i difuziju u ostatku Europe. Tako se utjecaj napuljskog petrarkizma mogao uočiti i u Ranjininom zborniku, a, pored toga, odnosi između Dalmacije i Napuljskog kraljevstva su bili intenzivni tijekom renesanse, predstavljajući na taj način efikasnu alternativu venecijanskoj i turskoj prisutnosti.

Kulturnu je panoramu duboko promijenila izdavačka strategija poligrafa,

poput Lodovica Dolce, Girolama Ruscellija i Lodovica Domenichija, objavljivanjem kolektivnih zbirki poezije, počevši od proslavljene Domenichijeve zbirke iz 1545. „*Rime diverse di molti eccellentissimi autori nuovamente raccolte*” (Pjesme mnogih vrsnih autora ponovo okupljenih), u izdanju glavnog urednika Giolita. Te knjige zauzimaju mjesto rukopisnih zbornika, široko raširenih sve do polovice 16. stoljeća, a osigurat će kruženje i uživanje suvremene poezije, potaknut će njenu homogenizaciju te pospješiti njenu imitaciju čak i od strane inozemnih pjesnika. Čitanje Petrarke ne odvađa se od čitanja petrarkista, te sastavljanje novih tekstova postaje igra kombiniranja varijacija i istraživanja novih formalnih mogućnosti.

Upravo u tom kontekstu izranja jedan od najinteresantnijih slučajeva poetske produkcije na talijanskom jeziku od strane hrvatskog petrarkista 16. stoljeća, Dinka Ranjine (Dubrovnik 1536. -1607.). Klasično i humanistički obrazovan Ranjina je boravio je u Messini, gdje je vjerojatno, kao i Bembo, studirao grčki jezik. Boraveći u Messini, prolazio je i kroz Firencu, gdje je došao u kontakt s izdavačkim svijetom Torrentina, nadvojvodinim izdavačem kod kojeg je 1563. objavio *Pjesni razlike*, u kojima se petrarkistička imitacija učvršćuje u evidentnom preuzimanju petrarkističkih modusa, od Caritea do Bernarda Cappella.

Iste se godine njegovo ime, talijanizirano u Domenico Ragnina, pojavljuje na naslovnici jednog sveska talijanske poezije u jednoj od brojnih Giolitovih zbirki pjesama *Il secondo volume delle rime scelte da diversi eccellenti autori, nuovamente mandato in luce. Al nobilissimo S. David Imperiale* (Druga knjiga odabranih pjesama raznih vrsnih autora, ponovno otkrivenih. Plemenitom S. Davidu Imperialeu), tiskanoj u Vinēgi kod Gabriela Giolita de' Ferrarija MDLXIII. Radi se o rijetkoj knjizi malih dimenzija veličine 8 x 14,5 cm, što je tipično izdanje pjesama iz 16. stoljeća kod Giolita. U ovom sam se radu koristio primjerkom iz Biblioteke Ariostea iz Ferrare, Fondacija Caretti A004, s datumom MDLXIII. Godina tiskanja je zapravo 1563., međutim iz komercijalnih razloga kružili su i drugi primjerci s falsificiranim datumima: 1564., 1565., 1566. Ponovno izdanje se pojavljuje tek 1586.

Knjiga je nastavak djela *Il primo volume delle rime scelte da diversi autori, di nuovo corrette, et ristampate* (Prva knjiga odabranih pjesama raznih autora, ponovno ispravljenih i tiskanih), tiskano u Vinēgi kod Gabriela Giolita de' Ferrarija MDLXIII. i reprint je Dolceove zbirke, *Rime di diversi eccellenti autori raccolte dai libri da noi altre volte impressi* (Pjesme raznih vrsnih autora skupljenih iz knjiga prije tiskanih kod nas), tiskane 1553., s reprintom iz 1556., i s posvetom Vicentiju Ritiju Ricciju, s navedenim datumom: veljača 1553.

Drugi svezak je imao posve novu strukturu, iako većina tekstova u njemu nije predstavljala uredničku novost. Giolito je poslao primjerak genoveškome pjesniku i meceni Davidu Imperialeu, uz pismo datirano 20. kolovoza 1563. (str. 3-6), u kojem se spominje književnik s juga Antonio Terminio, koji dolazi iz Napulja u Genovu kod Imperialea, te potom ide u Veneciju.

Tekstovi su raspoređeni od 7. do 636. stranice (zatim slijede nenumerirane

stranice s popisom autora i početnim stihovima), i podijeljeni su u dijelove po njihovim autorima.

Iz toga izranja stilistički zbudujuća zbirka, znatno različita od prethodnih zbirki Dolce Domenichija, sastavljena od suvremenih i preminulih pjesnika. Tu su pjesnici koji pripadaju prvoj polovici 16. stoljeća poput Minturna, Alamannia, Beazzana, Brocarda, Luigija da Porte, ali i dvorska poezija Britonia i pjesnici 15. stoljeća poput Lorenza de' Medicija i Giusta de' Contija.

Prvi i najviše predstavljen autor je Terminio (str. 7-72), uz koga se vežu drugi „južni” predstavnici (Vasto, Minturno, Britonio, Baldassarre Marchese). Kvantitativno najvažniji autori su: Lo Scacciato Intronato (str. 132-156), Bernardo Tasso (str. 225-285), Varchi (str. 286-336), Domenichi (str. 337-374), Girolamo Muzio (str. 375-396), Luca Contile (str. 397-432), Giambattista Giraldu (str. 433-452), Alamanni (str. 453-488), Lorenzo (str. 489-508), Britonio (str. 509-531).

Pri kraju knjige (na stranicama 607-622), nakon pjesama Luigija da Porte, i prije onih Vincenza Mennija, ubačen je mali talijanski kanconijer Dinka Ranjine, s naslovom „od gospodina Domenica Ragnine”. Sastavljen je od 24 njegova soneta bez naslova (str. 607-619), 7 soneta korespondencije Ranjine (3 teksta) s Lodovicom Domenichijem (2 teksta), s Laurom Battiferri degli Ammannati (1 tekst) i s Ferranteom Carafom (1 tekst, str. 619-622).

Pet soneta će kasnije postati poznato u francuskom prijevodu Philippe Desportesa, kao što je to u svojim studijama dobro pokazao Mirko Tomasović.

Završetak soneta korespondencije upravo otkriva moguću provenijenciju Ranjinina kanconijera, a možda i cijele zbirke koju je objavio Giolito (s iznimkom Terminija). Firenca (Toskana) je mjesto gdje se Dinko nalazio i 1563. objavio *Pjesni razlike* te došao u kontakt s Domenichijem (Piacenza 1514. – Pisa 1564.), urednikom zbirki pjesama tiskanih kod Giolita od 1545. do 1560., prevoditeljem latinskih klasika te urednikom talijanskih klasika (Petrarke, Bocaccia, Firenzuola, Pulcia, Bioaroda). Domenichi je vjerojatno mladom hrvatskom pjesniku djelovao kao jedan od glavnih aktera u suvremenoj kulturi. Dinko mu se predstavio stihovima koji slave njegovu uredničku aktivnost koja daruje novi „život... mrtvima” (*si licet parva componere*), kao što je to učinio i Giacomo Leopardi u pjesmi Angelu Maiu:

*Qual' ingegno poria saper, et arte;
Signor, che col tuo don dar vita puoi
a' morti, dir a pien de' pregi tuoi
unqua fra noi la più minuta parte?*

*Il tuo valor mirando a parte a parte
veggio, che bella Flora ogn'hor a voi,
com'a più chiaro già de' figli suoi
i più pregiati don porge, e comparte.*

*I' venni d'Orion, lido lontano,
non per tua Flora, a cui ogniun s'inchina,
veder, ma il tuo saper alto, e sovrano.*

*O sopra ogni altro spirto, alma divina,
ch' havesti in terra pur con larga mano
gratie, ch'a pochi il Ciel largo destina.**

Domenichi blago odgovara mladiću, priznavajući njegovo pjesničko umijeće i na hrvatskom i na talijanskom jeziku (što pokazuje da je poznao i talijanski kanconijer koji mu je možda poslan zajedno s prethodnim sonetom):

*A che venir di sì remota parte,
Signor mio caro, e in van per veder poi
un, che nullo valor segna fra noi,
né senno da volgar turba lo parte?*

*Se da te stesso chiaro a vergar carte
ti fai da' freddi Scitthi, a' caldi Eoi;
e a la seconda morte ancor ti toi
pur con lo star dal vil vulgo in disparte:*

*come non devrò io de l'atto humano
a la tua nobil mente, e pellegrina
render gratie dappresso, e da lontano?*

*La lingua patria tu, la peregrina
scrivendo honori, e 'l tuo nido, e lo strano
col bello stil, ch'a Febo s'avvicina.***

Ista komunikacijska strategija (slanje male zbirke) je vjerojatno motivirala i pisanje tekstova ostalim korespondentima: Lauri Battiferri degli Ammannati (Urbino 1523.- Firenze 1589.), pjesnikinji (čiji je portret naslikao slavni Bronzino) koja se dopisivala s Varchijem (koji se proslavio izdanjem *Il primo libro dell'opere toscane*, Prva knjiga toskanskih djela, Giunti 1560.), i ponajviše Ferranteu Carafi, markizu iz San Lucida (1509.-1587.), bivšem vojniku Karla V. i au-

* Parafraza: Kojom darovitošću i umjetnošću / Gospodine koji svoji darom možeš dati život/mrtvima, bih izrazio sve tvoje vrline/kojih ni najmanji dio nikad nećemo doseći?/Tvojoj vrlini malo pomalo težim i vidim/kako lijepa Flora svakog sata vama,/kao najboljem od svoje djece/najvrijednije darove pruža, i dijeli./ Ja dolazim s Orionom, dalekog žala,/ne da tvoju Floru, kojoj se svatko klanja/vidim, nego zbog tvog uzvišenog i nenadmašnog znanja./O božanska dušo, iznad svake druge duše/koja si i na zemlji primala mnoge milosti/koje prostrana nebesa samo nekima daju.

** Parafraza: Čemu doći iz tako daleka kraja/dragi moj Gospodine, uzaludno je kako bi zatim vidio nekog/koji među nama ništa ne predstavlja/niti prosti razum muti?/Ako upravo o tebi slavnom pišu/ od hladnih Skita do toplih Eola/drugoj smrti izmičeš/čak i držeći se daleko od običnog puka/kako ne bih trebao tvom dobrom činu, /tvom plemenitom umu, putniče, /zahvaliti izbliza i iz daleka?/Tvom materinjem jeziku, ti /putujući činiš na čast, i tvom gnijezdu i tuđini/ lijepim stilom, koji se Apolonovu primiče.

toru djela *Rime spirituali* (Spiritualne pjesme, Genova, 1559.), kome je posvećena zbirka napuljskih pjesnika iz 1552. Carafa je osoba koja predstavlja most između napuljskog petrarkizma prve polovice stoljeća i manirizma druge polovice s „raščlanjivanjem ritualnih mehanizama petrarkističkog iskustva” (prema Amadeu Quondamu) i s prevladavanjem artificiozne razine u dvostihu i strukturalnim igrama te u konceptualnoj i emblematskoj dimenziji.

Na sam kraj zbirke Ranjina stavlja drugi sonet starog Domenichija, *Il tempo, ond'io son quasi afflitto, e stanco*, možda jedan od posljednjih stihova koje je poligraf napisao prije smrti 1564. godine.

Međutim, dvadeset i četiri soneta koja prethode predstavljaju mali zao kruženi ljubavni kanconijer s pokajničko-religioznim završetkom. Osobit je uvodni sonet, *O famoso superbo altero monte* upućen Etni, pokrivenoj ledom i snijegom, no vječno gorućoj, nalik na „blijedog i bijelog” pjesnika koga iznutra proždire ljubavni plamen:

*O famoso superbo altero monte,
che stai sempre di ghiaccio e neve pieno,
da i verdi lembi e da l'amato seno
versando più d'un fiume, e più d'un fonte,*

*ancora che la tua gelata fronte
si mostri così a noi, nulla di meno
il tuo petto s'ingombra ogn'hor a pieno
col fuoco di faville ardenti e pronte.*

*In questo d'empio amor fallace gioco,
il qual per me non fu soave unquanco,
il mio stato col tuo s'adegna in tutto.*

*Di mie fatiche cor cercando il frutto,
ben che nel volto sia pallido e bianco,
freddo son fuori, entro serbando il fuoco.**

Dinko ovim, ali i drugim sonetima, otkriva temeljito poznavanje talijanskog petrarkizma koji se očituje u igri aluzija na druge autore 16. stoljeća što odjekuju i u strukturi cijelog soneta. Njegov poetski jezik približava se petrarkističkim i konvencionalnim sintagmama, ali i onima koje se ne pojavljuju u talijanskoj tradiciji. U tematici, pored sklonosti poredbama i prirodnim elementima (karakterističnim za uvodni sonet), pojavljuje se obožavanje ljubljene žene, dominantna tema Cariteove poezije već od prvog soneta u *Endimionu*,

* Parafraza: O slavna, ponosna, ohola planino/vječno snijegom i ledom pokrivena,/zelenih skuta i voljenih grudi/iz kojih izlivaš više od jedne rijeke i jednog izvora/ dok se tvoje ledeno čelo/još uvijek nama takvo čini,/ne pune se manje zbog tog tvoje grudi do vrha svakog sata/plamenom punim gorućih iskri./U toj varljivoj igri okrutne ljubavi /koja za mene nije bila nimalo blaga/moj se duh s tvojim podudara ./Plod moga truda trčeći tražim,/i iako mi je lice blijedo i bijelo,/hladan sam izvana i čuvam plamen u sebi.

koja se pojavljuje i u *Finse la favolosa antica etate* (tekstu koji predstavlja jedan *incipit* neobično sličan onom iz madrigala Giambattiste Guarrinija, 119, *Donna di donna amante/finse l'antica e favolosa etate*).

Međutim u *Deh come il mio sperar mi viene meno* pojavljuje se česta tema erotske poezije – tema osvajanja žene koju osvajaju drugi, iako joj se pjesnik udvara uz puno truda; lijepe „zvijeri” koja postaje plijenom nekog drugog lovca – a tu temu preuzima i Alamanni (*Rime*, 1,79).

U *Divina forma, angelico conspetto* preuzima slavni Petrarkin sonet, *Real natura, angelico intelletto* (RVF 238), kontaminiran ponovno s Cariteom, *Endimione 35*, i sa završetkom u kojem koristi rijetku metaforu za „štampu” koja se uništava nakon stvaranja tjelesne ljepote Madone vrijedne divljenja (v. Tebaldeo 295, 174: (Natura) „e roppe ogni sua stampa per dispetto”).

Među najvažnije teme pripada i tema sna, uobičajena u ljubavnoj lirici, s prisjećanjem na RVF 111, ali i na Sannazara i Bemba (*Da poi che 'l giorno fu cacciato e spento*), zatim tema sreće u ljubavi (*Aflitto cor, se hor pur come sogli*), te tema iluzornog povratka proljeća iz kojega je pjesnik isključen (*Hor che le nubi sgombra oscura e felle*).

Ne nedostaje ni metričko eksperimentiranje rimama (Ranjina je proučio i preuzeo Petrarkinu sestinu 22, što je zabilježila Smiljka Malinar) u *Poi ch' in questa gradita e cara parte*, s ponavljanjem samo tri stiha u jednom sonetu koji ima istu strofiku shemu kao i jedan Brocardov sonet (*Rime*, 19).

Prema navedenim tematskim i formalnim aspektima može se zaključiti da mali Ranjinin kanconijer predstavlja originalnu sintezu suvremenog talijanskog petrarkizma.

Svojim talijanskim pjesmama, upućenim Domenichiju, Battiferrijevoj i Carafi, i objavljenim u Giolitovoj *Drugoj knjizi pjesama* 1563., Dinko Ranjina se mogao s punim pravom hvaliti panegirikom koji mu je uputio Domenichi: „*La lingua patria tu, la peregrina/ scrivendo honori, e 'l tuo nido, e lo strano /col bello stil, ch' a Febo s' avvicina*”.

Njegovo lingvističko vladanje talijanskim jezikom dolazi od poznavanja mehanizama rastavljanja i ponovnog sastavljanja poetskog Petrarkina jezika, i prije svega, jezika modernih talijanskih liričara – od napuljskih pjesnika kasnog 15. stoljeća, Caritea i Sannazara, do Tebeldea i Brocarda, Bemba, Arjosta i Alamannija, pa sve do generacije Varchija, Bernarda (Tassa, Cappella i Muzia – za koje pokazuje da ih ne poznaje površno).

Gotovo svi autori, osobito ovi posljednji, prisutni su u istom svesku Giolitove *Druge knjige pjesama*, koja završava Ranjininim pjesmama. To možda i nije slučajnost jer je hrvatski pjesnik surađivao u sastavljanju zbirke u Firenci, u ambijentu i pod nadzorom samog Domenichija i južnjaka Terminija. Urednički je rad mogao potvrditi Dinkove pjesničke kompetencije, ali i podijeliti tu posebnu šifru u posrednom petrarkizmu, koju je okušao i na vlastitom jeziku, te ju je na koncu dijelio i sa samim talijanskim pjesnicima.

S talijanskoga prevela: SANDRA MARDEŠIĆ

Pavao Pavličić

Petrarkizam u Osmanu

1.

Da bi u Gundulićevu *Osmanu* naprosto moralo biti petrarkizma, složiti će se svatko tko ima uvida u stanje naše barokne književnosti. Takva očekivanja temelje se na dvije važne okolnosti.

Prvo, petrarkizam je dominantna orijentacija lirskoga pjesništva u XVII. stoljeću, i svi najvredniji tekstovi oslonjeni su upravo na tu poetiku. U isto vrijeme, u baroku ne postoje poetički zadane granice među književnim rodovima i vrstama, nego tekovine jednih žanrova slobodno prelaze u druge. Tako biva osobito u domeni stila, pa je i petrarkistički način izražavanja lako mogao prijeći iz lirike u epiku.

Drugo, utjecaj petrarkizma nesumnjiv je u mnogim baroknim tekstovima: u drugim epovima osim *Osmana*, ali također i u melodramama i poemama. Što bi, na primjer, bile Palmotićeve tragikomedije bez petrarkističkoga utjecaja¹, što bi bili Đurđevići *Uzdasi Mandalijene pokornice* da petrarkizam nije djelovao na njih²?

¹ Evo kako se, npr., govori u *Allini*, pri čemu je primjer još indikativniji zato što repliku izgovara žena:

Gorušti su tako plami,
i toliku zdrže krepos,
kojijem sprži, kojijem smami,
braće, mene tvoja lijepos,
da ću prije ja umrijeti,
neg moj ogranj dogorjeti;

nu su tako svijetle oči,
ke me plame razgaraju,
da u kraljestvu od istoči
zraci od sunca manje sjaju (...)

(743-752)

Nav. prema *Djela Gjona Gjora Palmosica*, dio II., SPH XIII., Zagreb 1883.

² Mandaljenina ljubav prema Isusu npr. sasvim je petrarkistička, dok se zemaljska ljepota u poemi također